

УДК 342.565.2

doi.org/10.30970/jcl.2.2022.2

Петро Манюк

кандидат юридичних наук, доцент кафедри конституційного права
Львівського національного університету імені Івана Франка, Україна

E-mail: ptmanyuk@ukr.net

ПРО КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО НА СУДОВИЙ ЗАХИСТ (В КОНТЕКСТІ РІШЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ В СПРАВІ ПОЛІНИ МАРГО)

ON THE CONSTITUTIONAL RIGHT TO JUDICIAL PROTECTION (IN THE CONTEXT OF THE DECISION OF THE CONSTITUTIONAL COURT OF UKRAINE IN THE CASE OF POLINA MARHO)

Petro Maniuk

Candidate of Juridical Sciences, Associate Professor at the Department of Constitutional Law
Ivan Franko National University of Lviv, Ukraine

Abstract | The article is devoted to the analysis of the legal position expressed by the Second Senate of the Constitutional Court of Ukraine in the Decision of the Constitutional Court in the case upon the constitutional complaint of Marho Polina Oleksandrivna regarding the conformity of the Constitution of Ukraine (constitutionality) of paragraph 1 of part five, part seven of Article 454 of the Civil Procedure Code of Ukraine dated April 6, 2022 in case No. 2-р(II)/2022. The assessment is given on the legal issues considered by the court of constitutional jurisdiction in this case, among them it is worth noting the right to judicial protection, guaranteed by the Constitution of Ukraine. In particular, it is investigated whether the establishment of limitations by the Civil Procedure Code in terms of appealing the decisions of the arbitration court is the limitation of the constitutional right to judicial protection. It is emphasized that judicial protection of the rights and freedoms of a person and a citizen shall be considered as a type of state protection of the rights and freedoms of a person and a citizen. Therefore, it is the state that is obliged to guarantee judicial protection in accordance with the second part of Article 55 of the Constitution of Ukraine. Instead, despite the ambiguity of the fact of the complainant's citizenship, it was noted that the weight of the constitutional right of a person to judicial protection in Ukraine should be fully recognized. In addition, the equality of all people in their rights and freedoms guaranteed by the Constitution of Ukraine points to the need to provide them with equal legal opportunities of both a material and procedural nature for the realization of rights and freedoms that are equal in content and scope.

The applied principle of proportionality provides a proper basis for the conclusion that the less important needs of optimizing judicial or pre-trial procedures should not encroach on the fundamental elements of the rule of law, call into question the key principles of a democratic legal society. It is noted that the timing of the CCU decision was quite ambiguous - in the conditions of an active war with the Russian Federation, which has certain signs of politicization of the case.

Keywords: The Constitution, the Constitutional Court of Ukraine, the right to judicial protection, the arbitration court, the appeal of the decision of the arbitration court, the legal position, the decision of the Constitutional Court of Ukraine.

Анотація | Стаття присвячена аналізу висловленої Другим Сенатом Конституційного Суду України юридичної позиції у Рішенні Конституційного Суду у справі за конституційною скаргою Марго Поліни Олександрівни щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 1 частини п'ятої, частини сьомої статті 454 Цивільного процесуального кодексу України від 6 квітня 2022 року у справі № 2-р(II)/2022. Надається оцінка юридичним питанням, що розглядалися судом конституційної юрисдикції у цій справі, серед них варто відзначити право на судовий захист, гарантоване Конституцією України. Зокрема, досліджується, чи є обмеженням конституційного права на судовий захист встановлення обмежень Цивільним процесуальним кодексом у строках щодо оскарження рішень третейського суду. Підкреслюється, що судовий захист прав і свобод людини і громадянина необхідно розглядати як вид державного захисту прав і свобод людини і громадянина. Отже, саме держава зобов'язана гарантувати судовий захист відповідно до частини другої статті 55 Конституції України. Натомість, незважаючи на неоднозначність факту громадянства скаржниці, зауважено, що вага конституційного права особи на судовий захист в Україні має бути визнаною у повному обсязі. Крім того, гарантована Конституцією України рівність усіх людей у їхніх правах і свободах означає потребу забезпечення їм рівних юридичних можливостей як матеріального, так і процесуального характеру для реалізації однакових за змістом та обсягом прав і свобод. Фактично застосований принцип пропорційності дає належне підґрунтя для висновку, що менш важливі потреби оптимізації судових чи досудових процедур не повинні посягати на фундаментальні елементи правовладдя, ставити під сумнів ключові принципи демократичного правового суспільства. Зауважується досить неоднозначний час прийняття рішення – в умовах активної війни із російською федерацією, що має певні ознаки політизації цієї справи.

Ключові слова: конституція, Конституційний Суд України, право на судовий захист, третейський суд, оскарження рішення третейського суду, юридична позиція, рішення Конституційного Суду України.

В умовах воєнної агресії російської федерації українську правничу спільноту закономірно цікавило рішення Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою Марго Поліни Олександрівни щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 1 частини п'ятої, частини сьомої статті 454 Цивільного процесуального кодексу України від 6 квітня 2022 року¹. Основним «камнем спотикання» став факт належності у скаржниці російського громадянства. До того ж, в цій справі є низка інших юридичних питань, які потребують свого додаткового аналізу, про що піде мова далі.

Згідно з пунктом 1 частини п'ятої статті 454 Кодексу² заява про скасування рішення третейського суду подається протягом дев'яноста днів «стороною, третьою особою в справі, розглянутій третейським судом, – з дня прийняття рішення третейським судом». Відповідно до частини сьомої статті 454 Кодексу «заява, подана після закінчення строку, встановленого частинами п'ятою або шостою цієї статті, повертається». Авторка клопотання стверджувала, що пункт 1 частини п'ятої,

¹ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою Марго Поліни Олександрівни щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 1 частини п'ятої, частини сьомої статті 454 Цивільного процесуального кодексу України від 6 квітня 2022 року у справі № 2-р(II)/2022.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-22#Text>

² Цивільний процесуальний кодекс від 18.03.2004 № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>

частина сьома статті 454 Кодексу не відповідають частині третій статті 22, частинам першій, другій статті 55, частині першій статті 64, пунктам 1, 3, 8 частини другої статті 129 Конституції України³.

Підставою для подання конституційної скарги стало те, що Апеляційний суд міста Києва ухвалою повернув Марго П.О. заяву у зв'язку із закінченням строку на подання заяви про скасування рішення третейського суду, установленого частиною п'ятою статті 454 Кодексу. Верховний Суд, зі свого боку, апеляційну скаргу Марго П.О. залишив без задоволення, зазначивши, що «заява Марго П.О. подана після закінчення строку, передбаченого пунктом 1 частини п'ятої статті 454 ЦПК України, відзначивши, що цей встановлений процесуальним законом строк є присічним, а можливість його поновлення нормами ЦПК України не передбачена.

Суб'єкт права на конституційну скаргу стверджувала, що внаслідок застосування судом пункту 1 частини п'ятої, частини сьомої статті 454 Кодексу порушено її право на доступ до суду, гарантоване статтею 55 Конституції України. На думку Марго П.О., оспорювані приписи Кодексу «фактично виключають цілу категорію обов'язкових до виконання рішень з-під судового контролю, унеможливають їх перегляд з метою виправлення явної судової помилки або наслідків зловживання правом». У конституційній скарзі зазначено, що «майже для всіх випадків оскарження (перегляду) судових рішень ЦПК передбачає можливість поновлення строку на таке оскарження <... > строк оскарження певного судового рішення учасником справи, який не був присутнім при проголошенні такого рішення, обчислюється з дня отримання учасником справи відомостей про таке рішення».⁴

Конституційний Суд України уже констатував, що «частину першу статті 55 Конституції України треба розуміти так, що кожному гарантується захист прав і свобод у судовому порядку. Суд не може відмовити у правосудді, якщо громадянин України, іноземець, особа без громадянства вважають, що їх права і свободи порушені або порушуються, створено або створюються перешкоди для їх реалізації або мають місце інші ущемлення прав та свобод»⁵. Судовий захист прав і свобод людини і громадянина необхідно розглядати як вид державного захисту прав і свобод людини і громадянина. І саме держава бере на себе такий обов'язок відповідно до частини другої статті 55 Конституції України»; Конституція України гарантує кожному судовий захист його прав у межах конституційного, цивільного, господарського, адміністративного і кримінального судочинства України»⁶.

Отже, Другий Сенат Конституційного Суду України дійшов до висновку, що приписи статті 8, частини першої статті 55 Конституції України зобов'язують державу гарантувати на законодавчому рівні кожному можливість реалізації його права на судовий захист. Законодавець має встановити такий обсяг права осіб на судовий захист, який забезпечував би його дієву реалізацію, а відмова судів у реалізації такої можливості може призвести до порушення гарантованого Конститу-

³ Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

⁴ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою Марго Поліни Олександрівни щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 1 частини п'ятої, частини сьомої статті 454 Цивільного процесуального кодексу України від 6 квітня 2022 року у справі № 2-р(II)/2022.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-22#Text>

⁵ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадян Проценко Раїси Миколаївни, Ярошенко Поліни Петрівни та інших громадян щодо офіційного тлумачення статей 55, 64, 124 Конституції України (справа за зверненнями жителів міста Жовті Води) від 25 грудня 1997 року № 9-зп.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-97#Text>

⁶ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо офіційного тлумачення положень частин другої, третьої статті 124 Конституції України (справа щодо підвідомчості актів про призначення або звільнення посадових осіб) від 7 травня 2002 року № 8-рп/2002.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v008p710-02#Text>

цією України права на судовий захист. У контексті розгляду конституційної скарги Марго П.О. встановлений законодавцем обсяг судового захисту стосовно оскарження рішення третейського суду має бути забезпечено за допомогою ефективного судового контролю⁷.

Водночас відомо, що третейські суди не здійснюють правосуддя, їх рішення не є актами правосуддя, а самі вони не входять до системи судів судоустрою⁸. Наведене стало підставою для наступного висновку Суду, що законодавець позбавив осіб, які є сторонами, третіми особами у справі, розглянутій третейським судом, гарантії розгляду судом питання про поновлення строку на подання до суду заяви про скасування рішення третейського суду, у разі якщо її подано після закінчення встановленого Кодексом строку.

На підставі викладеного Конституційний Суд України дійшов висновку, що, ухваливши Закон, законодавець знизив рівень доступу до суду осіб, які є суб'єктами звернення до суду відповідно до пункту 1 частини п'ятої статті 454 Кодексу, чим обмежив їхнє право на судовий захист у тому обсязі, як його гарантовано частиною першою статті 55 Конституції України. У такий спосіб порушено заборону звуження змісту та обсягу наявних прав і свобод при ухваленні нових законів або внесенні змін до чинних законів, установлену в частині третій статті 22 Конституції України, чим знівельовано можливість ефективної реалізації права на судовий захист та дієвість механізму судового контролю за рішенням третейського суду.

Беручи до уваги іноземне громадянство скаргниці, Суд відзначив, що згідно з частинами першою, другою статті 24 Конституції України громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом; не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками. Іноземці та особи без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України, – за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України (частина перша статті 26 Конституції України).

Гарантована Конституцією України рівність усіх людей у їхніх правах і свободах означає потребу забезпечення їм рівних юридичних можливостей як матеріального, так і процесуального характеру для реалізації однакових за змістом та обсягом прав і свобод; у правовій державі звернення до суду є універсальним механізмом захисту прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб⁹.

Зважаючи на вищевикладене, Конституційний Суд України вирішив визнати такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), пункт 1 частини п'ятої, частину сьому статті 454 Цивільного процесуального кодексу України в тім, що вони унеможливають поновлення судом строку на подання особою, яка є стороною, третьою особою в справі, розглянутій третейським судом, заяви про скасування рішення третейського суду. При цьому Суд врахував, що в Україні у зв'язку з військовою агресією російської федерації введено воєнний стан. З огляду на це Суд відтермінував втрату чинності пунктом 1 частини п'ятої, частиною сьомою статті 454 Кодексу, що суперечать Конституції України, на три місяці з дня припинення чи скасування воєнного стану.

⁷ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою Марго Поліни Олександрівни щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 1 частини п'ятої, частини сьомої статті 454 Цивільного процесуального кодексу України від 6 квітня 2022 року у справі № 2-р(II)/2022.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-22#Text>

⁸ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень абзаців сьомого, одинадцятого статті 2, статті 3, пункту 9 статті 4 та розділу VIII «Третейське самоврядування» Закону України «Про третейські суди» (справа про завдання третейського суду) від 10 січня 2008 року № 1-рп/2008. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-08#Text>

⁹ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Трояна Антона Павловича щодо офіційного тлумачення положень статті 24 Конституції України (справа про рівність сторін судового процесу) від 12 квітня 2012 року № 9-рп/2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-12#Text>

Це повноваження Конституційного Суду передбачене статтею 152 Конституції України, хоча попередній її варіант не передбачав такої можливості. Тож для України цей добре знаний на заході спосіб запобігання негативним юридичним наслідкам визнання акта неконституційним є новим і маловивченим. Вперше це повноваження було застосоване КСУ в справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України частини шостої статті 216 Кримінального процесуального кодексу України. Цим рішенням визнано неконституційною частину шосту статті 216 Кримінального процесуального кодексу України, згідно з якою слідчі органів Державної кримінально-виконавчої служби України здійснювали досудове розслідування злочинів, вчинених на території або в приміщеннях Державної кримінально-виконавчої служби України. В резолютивній частині рішення постановлено: «Частина шоста статті 216 Кримінального процесуального кодексу України, визнана неконституційною, втрачає чинність через три місяці з дня ухвалення Конституційним Судом України цього Рішення». Крім того, Верховну Раду України зобов'язано привести нормативне регулювання, встановлене частиною статті 216 КПК, що визнана неконституційною, у відповідність із Конституцією України та Рішенням Суду¹⁰. Таке відтермінування викликало ряд зауважень і запитань у суддів, зокрема М. Мельника, який, поряд з іншими застереженнями, висловив сумніви у можливості «привести у відповідність із Конституцією України та Рішенням Суду положення закону (нормативне регулювання), яке визнано неконституційним, а отже, втратило (втрата) чинність»¹¹.

З того часу КСУ неодноразово відтермінував дату втрати чинності нормативними актами, проте не можна сказати, що завдяки цьому вдалося сформулювати узгоджені підходи до реалізації відповідного повноваження. Так, однією з останніх, 11 червня 2020 року Конституційний Суд визнав неконституційною статтю 375 Кримінального кодексу України, зазначивши, що вона втрачає чинність через шість місяців з дня ухвалення Конституційним Судом України Рішення¹².

Тож не викликає сумніву, що застосування повноваження КСУ з приводу відтермінування дати втрати чинності неконституційного акта, яке в цьому випадку видається цілком виправданим, потребує більш виваженої апробації, науково-практичного аналізу, особливо ретельної аргументації та визначення Судом чітких критеріїв як його застосування загалом, так і підходів до визначення конкретного періоду часу, на який продовжується чинність неконституційного акта. Суд мусить оцінювати вагу як негативних, так і позитивних наслідків відповідного рішення, розуміти механізми їх впливу на суспільні відносини, застосовувати це повноваження у всіх аналогічних обставинах, уникаючи кожного разу довільного, не аргументованого підходу. Інакше кажучи, необхідно напрацювати і надалі використовувати на практиці сталий тест на доцільність відкладення дати втрати чинності неконституційним нормативним актом. В його основі має лежати спосіб визначення ступеня (обсягу) суспільної шкоди від продовження чинності неконституційного акта ще на якийсь час і його порівняння зі ступенем (обсягом) шкоди, що буде завдана суспільству в разі виникнення нормативної прогалини після втрати чинності неконституційним актом¹³.

Відповідно до статті 8 Конституції України її норми є нормами прямої дії, а звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Кон-

¹⁰ Рішення Конституційного Суду України у справі щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини шостої статті 216 Кримінального процесуального кодексу України від 24 квітня 2018 року № 3-р/2018. URL: <http://www.ccu.gov.ua/docs/2161>.

¹¹ Окрема думка судді Конституційного Суду України Мельника М. І. стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини шостої статті 216 Кримінального процесуального кодексу України від 24 квітня 2018 року № 3-р/2018. URL: http://www.ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/melnyk_0.pdf.

¹² Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 55 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) статті 375 Кримінального кодексу України від 11 червня 2020 року № 7-р/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/nb07d710-20#Text>.

¹³ Різник С. Конституційність нормативних актів: сутність, методологія оцінювання та система забезпечення в Україні: дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук. Інститут держави і права імені В. М. Корецького, Міністерство освіти і науки України, Київ, 2021. С. 364.

ституції України гарантується. Отож, конституцієдавець нерозривно пов'язав реалізацію принципу прямої (безпосередньої) дії Конституції, забезпечення її верховенства з ефективним функціонуванням судової влади загалом, без якого виконання головного обов'язку держави з утвердження і забезпечення прав і свобод людини виконати не вдасться¹⁴.

Загальновідомо, що «судова влада слабша серед трьох, і вона ніколи не зможе успішно протистояти будь-якій з інших двох, тому потрібно проявити найбільшу турботу, щоб дати їй можливість захиститися від них. Це так само доводить, що, хоча в окремих випадках суди можуть утискати, від них ніколи не буде виходити загроза свободі народу, звичайно, це твердження справедливе тільки, поки судова влада по-справжньому відділена від законодавчої та виконавчої... Про свободу не може бути й мови, якщо судова влада не відділена від законодавчої і виконавчої властей»¹⁵.

З цього приводу Венеційська комісія відзначила, що «дотримання Конституції не може обмежуватися буквальним виконанням її оперативних положень. Метою цих положень є забезпечення безперервного функціонування установ на основі їхньої відданої співпраці. Глава Держави, Парламент, Уряд, судова влада служать спільній меті – захисту інтересів країни в цілому, а не вузьким інтересам окремої установи чи політичної партії, яка призначила особу на посаду. Навіть якщо установа має владні повноваження, завдяки яким вона здатна впливати на інші державні установи, вона має це робити з урахуванням інтересів держави в цілому, у тому числі інтересів інших установ і членів парламентської меншості»¹⁶.

Отже, справа П. Марго, незважаючи на неоднозначність факту громадянства скаржниці, вкотре засвідчила визнану вагу конституційного права особи на судовий захист в Україні. Фактично застосований принцип пропорційності дає належне підґрунтя для висновку, що менш важливі потреби оптимізації судових чи досудових процедур не повинні посягати на фундаментальні елементи правовладдя, ставити під сумнів ключові принципи демократичного правового суспільства.

Як зазначає О. Скрипнюк, обмеження прав і свобод людини – це передбачений Конституцією та законами України режим тимчасового загального або конкретно-індивідуального призупинення чи звуження обсягу визначених і гарантованих Основним Законом прав і свобод в інтересах забезпечення прав інших людей, а також забезпечення національної безпеки і оборони України¹⁷. Крім того, забезпечення балансу між державою та людиною не може посягати на сутнісний зміст прав людини й основоположних свобод (*the very essence of the right*). Цей баланс забезпечується через мистецьке поєднання конституційних принципів, які можуть конкурувати та корелюватися між собою. Зокрема, принцип пропорційності, який має подвійне значення у вузькому розумінні, виконує роль балансира між цінностями і принципами права. У широкому розумінні принцип пропорційності визначає легітимність втручання публічної влади у приватну автономію особи на основі закону, якщо існує нагальна необхідність такого втручання у демократичному суспільстві за допомогою адекватних засобів, що відповідають законній меті.¹⁸

Чи на часі було, в умовах активної війни, виносити рішення по справі громадянки країни-агресора – питання складне, неоднозначне і по суті – політичне. Напевно, Конституційний Суд міг би

¹⁴ Різник С. Конституційність нормативних актів: сутність, методологія оцінювання та система забезпечення в Україні: дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук. Інститут держави і права імені В. М. Корецького, Міністерство освіти і науки України, Київ, 2021. С. 135.

¹⁵ Hamilton A. Federalist No. 78: The Judiciary Department. Federalist: Hamilton A., Jay J., Madison J. / ed. Cooke J. E. The Federalist. Middletown, CT: Wesleyan University Press, 1961. URL: <https://guides.loc.gov/federalist-papers/fulltext#TheFederalistPapers-78>.

¹⁶ Opinion on the compatibility with Constitutional principles and the Rule of Law of actions taken by the Government and the Parliament of Romania in respect of other State institutions and on the Government emergency ordinance on amendment to the Law N 47/1992 regarding the organisation and functioning of the Constitutional Court and on the Government emergency ordinance on amending and completing the Law N 3/2000 regarding the organisation of a referendum of Romania, Adopted by the Venice Commission at its 93rd Plenary Session (Venice, 14-15 December 2012). № CDL-AD(2012)026-e. URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/CDL-AD\(2012\)026-e.aspx](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/CDL-AD(2012)026-e.aspx).

¹⁷ Скрипнюк. О. Конституційно-правове регулювання обмеження прав і свобод людини і громадянина в Україні. *Публічне право*. № 3. 2011. С. 6.

¹⁸ Савчин М. Конституційні принципи та їх інтерпретація. *Право України*. 2017. № 7. С. 31.

врахувати цю чутливу обставину та можливу (яка й виникла) негативну реакцію на неї як правничої спільноти, так і ширших верств українського суспільства. Не виключено (особливо з врахуванням доконаного відтермінування втрати чинності неконституційної норми законодавства), що відсутність поспіху з ухваленням цього рішення здійснила б більш продуктивний вплив на процес досягнення титульної мети з утвердження конституційного права на судовий захист в Україні. Але щоб переконливо визначитися в цих сумнівах, слід дочекатися неминучої перемоги України в боротьбі проти агресора, аби вщухли справедливі емоції і настала вже давно затребувана атмосфера безстороннього наукового аналізу складних юридичних питань.

Список використаних джерел

Бібліографія:

1. Hamilton A. Federalist No. 78: The Judiciary Department. Federalist: Hamilton A., Jay J., Madison J. / ed. Cooke J. E. The Federalist. Middletown, CT: Wesleyan University Press, 1961. URL: <https://guides.loc.gov/federalist-papers/fulltext#TheFederalistPapers-78>.
2. Різник С. Конституційність нормативних актів: сутність, методологія оцінювання та система забезпечення в Україні: дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук. Інститут держави і права імені В. М. Корецького, Міністерство освіти і науки України, Київ, 2021. 473 с.
3. Савчин М. Конституційні принципи та їх інтерпретація. Право України. 2017. № 7. С. 30–38.
4. Скрипнюк. О. Конституційно-правове регулювання обмеження прав і свобод людини і громадянина в Україні. Публічне право. № 3. 2011. С. 5-11.

Перелік юридичних документів:

5. Opinion on the compatibility with Constitutional principles and the Rule of Law of actions taken by the Government and the Parliament of Romania in respect of other State institutions and on the Government emergency ordinance on amendment to the Law N 47/1992 regarding the organisation and functioning of the Constitutional Court and on the Government emergency ordinance on amending and completing the Law N 3/2000 regarding the organisation of a referendum of Romania, Adopted by the Venice Commission at its 93rd Plenary Session (Venice, 14-15 December 2012). № CDL-AD(2012)026-e. URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/CDL-AD\(2012\)026-e.aspx](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/CDL-AD(2012)026-e.aspx).
6. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
7. Окрема думка судді Конституційного Суду України Мельника М. І. стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини шостої статті 216 Кримінального процесуального кодексу України від 24 квітня 2018 року № 3-р/2018. URL: http://www.ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/melnyk_0.pdf.
8. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадян Проценко Раїси Миколаївни, Ярошенко Поліни Петрівни та інших громадян щодо офіційного тлумачення статей 55, 64, 124 Конституції України (справа за зверненнями жителів міста Жовті Води) від 25 грудня 1997 року № 9-зп. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-97#Text>
9. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Трояна Антона Павловича щодо офіційного тлумачення положень статті 24 Конституції України (справа про рівність сторін судового процесу) від 12 квітня 2012 року № 9-рп/2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-12#Text>.
10. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень абзаців сьомого, одинадцятого статті 2, статті 3, пункту 9 статті 4 та розділу VIII «Третейське самоврядування» Закону України «Про третейські суди» (справа про завдання третейського суду) від 10 січня 2008 року № 1-рп/2008. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-08#Text>
11. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 55 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) статті 375 Кримінального кодексу України від 11 червня 2020 року № 7-п/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/nb07d710-20#Text>.
12. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо офіційного тлумачення положень частин другої, третьої статті 124 Конституції України (справа щодо підвідомчості актів про призначення або звільнення посадових осіб) від 7 травня 2002 року № 8-рп/2002. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v008p710-02#Text>
13. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою Марго Поліни Олександрівни щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 1 частини п'ятої, частини сьомої статті 454 Цивільного процесуального кодексу України від 6 квітня 2022 року у справі № 2-р(II)/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-22#Text>

14. Рішення Конституційного Суду України у справі щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини шостої статті 216 Кримінального процесуального кодексу України від 24 квітня 2018 року № 3-р/2018. URL: <http://www.ccu.gov.ua/docs/2161>.
15. Цивільний процесуальний кодекс від 18.03.2004 № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>

References

Bibliography:

1. Hamilton A. Federalist No. 78: The Judiciary Department. Federalist: Hamilton A., Jay J., Madison J. / ed. Cooke J. E. The Federalist. Middletown, CT: Wesleyan University Press, 1961. URL: <https://guides.loc.gov/federalist-papers/fulltext#TheFederalistPapers-78>.
2. Riznyk S. Konstytutsiinist normatyvnykh aktiv: sutnist, metodolohiia otsiniuvannia ta systema zabezpechennia v Ukraini: dysertatsiia na zdobuttia naukovoho stupenia doktora yurydychnykh nauk. Instytut derzhavy i prava imeni V. M. Koretskoho, Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy, Kyiv, 2021. 473 s.
3. Savchyn M. Konstytutsiini pryntsypy ta yikh interpretatsiia. Pravo Ukrainy. 2017. № 7. S. 30–38.
4. Skrypniuk. O. Konstytutsiino-pravove rehulivannia obmezhenia prav i svobod liudyny i hromadianyna v Ukraini. Publichne pravo. № 3. 2011. S. 5-11.

List of legal documents:

5. Konstytutsiia Ukrainy vid 28.06.1996 № 254k/96-VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
6. Okrema dumka suddi Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy Melnyk M. I. stosovno Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) chastyny shostoї statti 216 Kryminalnogo protsesualnogo kodeksu Ukrainy vid 24 kvitnia 2018 roku № 3- r/2018. URL: http://www.ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/melnyk_0.pdf.
7. Opinion on the compatibility with Constitutional principles and the Rule of Law of actions taken by the Government and the Parliament of Romania in respect of other State institutions and on the Government emergency ordinance on amendment to the Law N 47/1992 regarding the organisation and functioning of the Constitutional Court and on the Government emergency ordinance on amending and completing the Law N 3/2000 regarding the organisation of a referendum of Romania, Adopted by the Venice Commission at its 93rd Plenary Session (Venice, 14-15 December 2012). № CDL-AD(2012)026-e. URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/CDL-AD\(2012\)026-e.aspx](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/CDL-AD(2012)026-e.aspx).
8. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) chastyny shostoї statti 216 Kryminalnogo protsesualnogo kodeksu Ukrainy vid 24 kvitnia 2018 roku № 3- r/2018. URL: <http://www.ccu.gov.ua/docs/2161>.
9. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinoiu skarhoiu Marho Poliny Oleksandrivny shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) punktu 1 chastyny piatoi, chastyny somoi statti 454 Tsyvilnogo protsesualnogo kodeksu Ukrainy vid 6 kvitnia 2022 roku u spravi № 2-r(II)/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-22#Text>
10. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinym podanniam 51 narodnoho deputata Ukrainy shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) polozhen abzatsiv somoho, odyndatsiatoho statti 2, statti 3, punktu 9 statti 4 ta rozdil VIII «Treteiske samovriaduvannia» Zakonu Ukrainy «Pro treteiski sudy» (sprava pro zavdannia treteiskoho sudu) vid 10 sichnia 2008 roku № 1-rp/2008. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-08#Text>
11. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinym podanniam 55 narodnykh deputativ Ukrainy shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) statti 375 Kryminalnogo kodeksu Ukrainy vid 11 chervnia 2020 roku № 7-r/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/nb07d710-20#Text>.
12. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinym podanniam Prezydenta Ukrainy shchodo ofitsiinoho tlumachennia polozhen chastyn druhoi, tretoi statti 124 Konstytutsii Ukrainy (sprava shchodo pidvidomchosti aktiv pro pryznachennia abo zvlennia posadovykh osib) vid 7 travnia 2002 roku № 8-rp/2002. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v008p710-02#Text>
13. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinym zvernenniam hromadian Protsenko Raisy Mykolaivny, Yaroshenko Poliny Petrivny ta inshykh hromadian shchodo ofitsiinoho tlumachennia statei 55, 64, 124 Konstytutsii Ukrainy (sprava za zvernenniamy zhyteliv mista Zhovti Vody) vid 25 hrudnia 1997 roku № 9-zp. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-97#Text>
14. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinym zvernenniam hromadianyna Troiana Antona Pavlovycha shchodo ofitsiinoho tlumachennia polozhen statti 24 Konstytutsii Ukrainy (sprava pro rivnist storin sudovoho protsesu) vid 12 kvitnia 2012 roku № 9-rp/2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-12#Text>.
15. Tsyvilnyi protsesualnyi kodeks vid 18.03.2004 № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>